

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีวิจัยสองแบบได้แก่ การ สัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) เพื่อวิเคราะห์ตัวเว็บมาสเตอร์ (Webmaster Analysis) และ แบบ วิเคราะห์ตัวเนื้อหาหรือตัวบทพร้อมกับวิเคราะห์บริบทของสังคม (Textual and Contextual Analysis)

I การวิเคราะห์เว็บมาสเตอร์ (Webmaster Analysis)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เว็บมาสเตอร์โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) เพื่อทำการตอบคำถามนำวิจัยในเรื่อง การศึกษาลักษณะการทำงานของเว็บมาสเตอร์ในฐานะที่เป็นผู้กรองสารคนเดียว โดยใช้ทฤษฎีผู้กรองสาร (Gatekeeper) ของ Pamela Shoemaker มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ที่นี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษา ทักษะคติ (Attitudes), ค่านิยม (Values), จรรยาบรรณ (Ethics), การตระหนักในบทบาทหน้าที่ (Role Conception), กลวิธีการตัดสินใจ (Decision Making Strategy) และรูปแบบการคิด (Model of Thinking) ของเว็บมาสเตอร์ โดยการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ศึกษาจุดมุ่งหมาย และนโยบายการจัดทำเว็บไซต์ www.muslimthai.com
- ศึกษาประวัติส่วนตัว และแนวคิดของเว็บมาสเตอร์ที่เกี่ยวกับอุดมการณ์อิสลาม
- วิธีการคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร
- การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกระดานเสวนา (Opinion Intervention) และการควบคุมข้อมูลข่าวสาร
- ศึกษาการเผชิญหน้าของเว็บมาสเตอร์ที่ต้องประสบจากผู้ต่อต้านอิสลามทั้งในชีวิตและในอินเทอร์เน็ตโดยใช้รูปแบบการเผชิญหน้าของ Edward De Bono ทั้ง 12 แบบเป็นกรอบในการวิเคราะห์
- อุปสรรคในการทำงานของ เว็บมาสเตอร์
- แหล่งทุนในการทำเว็บไซต์

II การวิเคราะห์ตัวบทและบริบท (Text and Contextual Analysis)

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เนื้อหาของ www.muslimthai.com ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคมถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน พศ 2544 พร้อมกับศึกษาวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ทางสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ในช่วงเวลาที่ทำการวิจัยนั้นได้เกิดเหตุการณ์สำคัญระดับโลกนั่นคือเหตุการณ์วินาศกรรม 11 กันยายน ที่เครื่องบินพุ่งเข้าชนตึกเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์กลางกรุงนิวยอร์กและชนตึกเพนตากอนของกระทรวงกลาโหมแห่งสหรัฐอเมริกาในวันเดียวกัน หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานทางการสหรัฐได้ประกาศ

ว่า สหรัฐมีหลักฐานลับ (Secret Evidents) ที่ไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้ว่า เป็นการกระทำของกลุ่มมุสลิม อัล กออิดะห์ (Al Qa-Idah) ที่นำโดยนาย อุซามะห์ บิน ลาดิน ซึ่งนายอุซามะห์นั้นได้อาศัยอยู่กับ รัฐบาลตอลิบานของอัฟกานิสถานในฐานะแขกผู้มาเยือน รัฐบาลตอลิบานปฏิเสธที่จะส่งตัวนายอุซามะห์ จนกว่าสหรัฐอเมริการจะมีหลักฐานมาแจ้งกับรัฐบาลตอลิบาน แต่ปรากฏว่า สหรัฐอเมริกาไม่ต้องการเสนอหลักฐานในกับรัฐบาลตอลิบาน และไม่ต้องการเจรจาทำการถล่มประเทศอัฟกานิสถาน ในคืนวันที่ 7 ตุลาคม พร้อมประกาศสงครามกับรัฐบาลตอลิบานในอัฟกานิสถาน ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ประกาศปกครองประเทศโดยใช้อุดมการณ์อิสลามเป็นหลักปกครอง โดยเริ่มเข้าปกครองตั้งแต่ปี 1996 ด้วยการทำรัฐประหารโค่นล้ม รัฐบาลของนาย บุรฮานุดดีน ร็อบานี แต่รัฐบาลตอลิบานไม่ได้รับการรับรองจากสหประชาชาติว่าเป็นรัฐบาลของอัฟกานิสถาน

จากเหตุการณ์นี้ส่งผลให้เนื้อหาใน www.muslimthai.com ในช่วงที่ทำการวิจัยนั้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้มากกว่าปกติ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของบทความ ข่าว หรือ กระดานเสวนา ในการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งหมดนั้นผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์หรือออกเป็นสองส่วนคือ

1. เนื้อหาในเว็บไซต์ที่มีลักษณะหยุดนิ่ง (Static Content) หมายถึง บทความต่าง ๆ ที่เว็บมาสเตอร์หรือนักวิชาการเขียนลงบนเว็บไซต์
2. เนื้อหาในเว็บไซต์ที่มีลักษณะเคลื่อนไหว (Dynamic Content) หมายถึง เนื้อหาที่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย (Update) ทุกวัน ได้แก่ ข่าว และคอลัมน์ประจำ หรือ เนื้อหาที่มีการตอบโต้ซึ่งกันและกัน ได้แก่ กระดานเสวนา (Webboard)

วิธีวิเคราะห์ (Method of Analysis)

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบ Thematic Content Analysis โดยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ออกเป็นสามขั้นตอน ดังนี้คือ

1. ผู้วิจัยทำการจัดหมวดหมู่ (Categorised) เนื้อหาทั้งสองส่วนในเบื้องต้นคือ
 - ก. เนื้อหาหยุดนิ่ง (Static Content) ได้แก่
 - บทความทั่วไปที่เกี่ยวกับอุดมการณ์อิสลามสำหรับมุสลิม และต่างศาสนิก
 - บทความที่เกี่ยวกับตัวบททางศาสนาอิสลาม
 - บทความที่เกี่ยวกับเหตุการณ์วินาศกรรม 11 กันยายน
 - คุตบะห์ (บรรยายศาสนา) วันศุกร์
 - ข. เนื้อหาที่มีการเคลื่อนไหว (Dynamic Content) ได้แก่
 - คอลัมน์อัล กุรอาน และ อัล ฮาดีษ ประจำวัน
 - การออกเสียงแสดงความคิดเห็น (Vote)
 - ข่าว
 - กระดานเสวนาที่เกี่ยวกับอุดมการณ์อิสลาม
 - กระดานเสวนาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ 11 กันยายน

2. จัดแบ่งประเด็น (Theme) เนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ เพื่อการวิเคราะห์ที่ข้อมูลจัดหมวดหมู่ไว้โดยใช้ทฤษฎีต่าง ๆ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้
 - ประเด็นเรื่อง บูรพาคติศึกษา (Orientalism) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเนื้อหาที่นำเสนอเห็นว่า มีทิศทางเดียวกัน หรือทิศทางตรงกันข้ามกับบทสรุปของทฤษฎีบูรพาคติศึกษาที่กล่าวไว้ว่า "องค์ความรู้แห่งโลกตะวันออกนั้นทำให้ด้อยค่าลง โดยทำให้โลกตะวันออกที่รวมถึงอุดมการณ์อิสลามนั้นเป็นพวกอื่นที่ด้อยกว่า" ได้นำเสนอองค์ความรู้ หรือเวบมาสเตอร์จะนำเสนอเนื้อหาในทางกลับกันโดยชี้ให้เห็นว่า "อุดมการณ์อิสลามนั้นดีกว่าโลกตะวันตก หรือ ทำให้องค์ความรู้ในโลกตะวันตกนั้นด้อยกว่าอุดมการณ์อิสลาม" เช่น บทความ FBI นำเสนอหลักฐานปลอม
 - ประเด็นเรื่อง การครองความคิดและจิตในหรือการครอบงำ (Hegemony) ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วนคือ
 - ก. ส่วนที่เป็นตำแหน่งอุดมการณ์ตามหลักของทฤษฎีการครองความคิดและจิตใจหรือการครอบงำ (Hegemony Position) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาว่าเนื้อหาที่นำเสนอในเวบไซต์ทั้งหมดทั้งที่เป็นเนื้อหาหยุดนิ่งหรือเนื้อหาเคลื่อนไหวนั้นนำเสนอในลักษณะที่ทำให้อุดมการณ์อิสลามยังยืนในฐานะที่เป็นอุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) หรืออุดมการณ์รอง (Subordinate Ideology)
 - ข. ส่วนที่เป็นการต่อสู้ในเชิงอุดมการณ์ (Hegemony Struggle) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาว่าเนื้อหาที่นำเสนอมีลักษณะของการต่อสู้ในรูปของ การต่อรอง (Negotiate) การต่อต้าน (Resistant) หรือ การยอมรับ (Assimilate)

ในการวิเคราะห์เนื้อหาตามหลักทฤษฎีนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้เนื้อหาที่นำเสนอบนเวบไซต์ที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์อิสลามและแสดงออกถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงของอิสลามที่ไม่ได้ต้องการตอบคำถาม หรือมุ่งอธิบายให้กับผู้ยึดอุดมการณ์อื่นเข้าใจนั้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่มองว่า อุดมการณ์อิสลามนั้นเป็นอุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) เช่น บทความเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญของเดือนชะอ์บาน และถ้าเป็นข่าวก็จะมีลักษณะที่นำเสนอเกี่ยวกับอิสลามและโลกมุสลิมโดยตรง โดยไม่ได้มุ่งตอบคำถาม หรืออธิบายอะไร เช่น ข่าวกำหนดการถือศีลอด หรือข่าวเกี่ยวกับสินค้าฮาลาล

เนื้อหาที่นำเสนอในลักษณะที่มุ่งอธิบาย และตอบคำถามให้ผู้ที่ไม่ยึดในอุดมการณ์อิสลาม หรือผู้ไม่เข้าใจในอุดมการณ์อิสลามให้เข้าใจมากขึ้นโดยใช้คำสุภาพไม่รุนแรงนั้นถือว่าการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่ต่อรอง (Negotiate) เช่น ปาฐกถาของอิมามประจำมัสยิดอัล หารอมแห่งนครมักกะห์ที่ว่าด้วยเรื่องก่อการร้ายและถ้าเป็นข่าวนั้นจะเป็นข่าวที่มีลักษณะมุ่งชี้แจงให้ผู้ที่ไม่ได้ยึดอุดมการณ์อิสลามเป็นหลักนั้นเข้าใจในประเด็นปัญหา เช่น ข่าวความพยายามในการรักษาสันติภาพของ นาย ยะซิด อะราฟัต กรณีปาเลสไตน์ซึ่งเป็นข่าวที่มุ่งตอบโต้การรายงานข่าวของสำนักข่าวตะวันตก แต่ใช้คำไม่รุนแรง และเนื้อหาข่าวไม่ได้ต่อต้านอย่างรุนแรง

เนื้อหาที่นำเสนอในลักษณะทำให้เข้าใจว่า อุดมการณ์อิสลามนั้นถูกบิดเบือน หรือนำเสนอว่า อุดมการณ์อิสลามนั้นดีกว่าอุดมการณ์อื่น ถือว่าเป็นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการต่อต้าน (Resistant) เช่น บทความ อีฟกานิสถานที่คุณไม่รู้ไม่เห็น และถ้าเป็นข่าวนั้นจะนำเสนอข่าวที่มุ่ง

ตอบโต้สำนักข่าวตะวันตกโดยใช้ถ้อยคำที่รุนแรง หรือชี้ให้เห็นถึงการบิดเบือนของสำนักข่าวตะวันตก เช่น ข่าวการพ่ายแพ้ของสหรัฐอเมริกา และพันธมิตร

และเนื้อหาที่นำเสนอโดยการยอมรับว่า อุดมการณ์อื่นนั้นดี หรือดีกว่าอุดมการณ์อิสลามถือว่าเป็นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการยอมรับ (Assimilate) และถ้าเป็นข่าวนั้นก็จะเป็นข่าวของสำนักข่าวตะวันตกที่ทางเวบมาสเตอร์นำเสนอด้วยการยอมรับ เช่น ข่าวผลการสำรวจของประชาชนชาวอเมริกันที่มีต่อประธานาธิบดีของตน

- ประเด็นเรื่อง รูปแบบการเผชิญหน้า (Confrontation) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาการเผชิญหน้าของเวบมาสเตอร์ผ่านการนำเสนอเนื้อหาบทความและข่าวและการเผชิญหน้าของเวบมาสเตอร์ในชีวิตจริงเมื่อพบกับผู้ต่อต้านอุดมการณ์อิสลามเพื่อปกป้องอุดมการณ์อิสลาม และศึกษาการเผชิญหน้ากันของผู้ใช้กระดานเสวนาเพื่อปกป้องอุดมการณ์อิสลามโดยใช้รูปแบบการเผชิญหน้ากันทั้ง 12 แบบ ของ Edward De Bono มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

3. จัดทำตารางลงรหัส (Coding Sheet) เพื่อวิเคราะห์ชั้นบทความต่างๆ ตามขั้นตอนที่ 1 และ 2

ลดลงเหลือ 2,772 คน¹) ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ออกมาประกาศว่า เหตุวินาศกรรมครั้งนี้เป็นการก่อการร้ายโดยพุ่งเป้าหมายไปที่กลุ่มอัล กอิดะห์ที่มีนายอุซามะห์ บิน ลาดินเป็นผู้นำต่อมา นาย อุซามะห์ ซึ่งพำนักอยู่กับรัฐบาลตอลิบานของอัฟกานิสถานออกแถลงการณ์ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น²

ในขณะที่หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ วันที่ 12 กันยายน 2544 รายงานว่า รัฐบาลตอลิบานที่ปกครองอัฟกานิสถานอยู่ในขณะนั้นได้ออกแถลงการณ์ประณามการก่อการร้ายที่กระทำต่อสหรัฐอเมริกา แต่สหรัฐอเมริกาเชื่อว่า นาย อุซามะห์เป็นผู้บงการ และประกาศจะกวาดล้างฐานที่มั่นของเขาให้สิ้นซาก นาย มุลลาห์ มุฮัมมัด อุมร์ ผู้นำรัฐบาลตอลิบานประกาศปกป้อง อุซามะห์ บิน ลาดิน และประกาศตอบโต้สหรัฐหากถูกโจมตี องค์การสนธิสัญญา แอตแลนติกเหนือ (นาโต้) และสหประชาชาติให้การสนับสนุนการปราบปรามผู้ก่อการร้ายในตอนแรกประกาศว่าปฏิบัติการครั้งนี้เพื่อ ความยุติธรรมตลอดกาล(Infinet Justice) แต่ถูกนักวิชาการอิสลามท้วงว่า มีเพียงพระเจ้าเท่านั้นที่จะมี ความยุติธรรมตลอดกาล(Infinet Justice) รัฐบาลสหรัฐจึงเปลี่ยนเป็นปฏิบัติการเพื่อเสรีภาพอันยั่งยืน (Endurance Freedom)

สหรัฐอเมริกาไม่รอผลสรุปก่อนว่าใครเป็นผู้ก่อวินาศกรรมประกาศเคลื่อนกองทัพใหญ่เข้าสู่ ตะวันออกกลางและประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ ต่อมาสหรัฐประกาศยุทธการ "อินทรีผยอง" ยื่นคำขาดให้รัฐบาลตอลิบานส่งตัว อุซามะห์ ให้แก่สหรัฐภายในสามวัน ผู้นำตอลิบานยืนยันไม่ส่งตัว อุซามะห์ แต่พร้อมที่จะเปิดเจรจากับผู้แทนสหรัฐแต่สหรัฐไม่สนใจ สถานการณ์เริ่มรุนแรงขึ้นเมื่อประธานาธิบดีบุชเรียกร้องให้นานาชาติประกาศจุดยืนว่า ถ้าไม่เข้าข้างสหรัฐก็ต้องอยู่ข้างผู้ก่อการร้าย ในขณะที่รัฐบาลอังกฤษสนับสนุนสหรัฐเต็มที่ด้วยการส่งกองทัพเรือเข้าสมทบกับสหรัฐ

ทางด้านอุซามะห์ก็ออกมาเรียกร้องให้ชาวมุสลิมร่วมกับต่อต้านกองทัพสหรัฐ และประกาศสงคราม "ญิฮาด" ต่อต้านการรุกรานของสหรัฐ นำโดยมุลลาห์ มุฮัมมัด อุมร์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง ผู้นำบรรดาศรีราชชนแห่งอัฟกานิสถาน ซึ่งส่งผลให้มีการชุมนุมขบวนต่อต้านสงครามในหลายประเทศรวมทั้งในสหรัฐอเมริกาเอง และในที่สุด บุช ก็ประกาศว่า หมดเวลายื่นคำขาดให้แก่รัฐบาลตอลิบานและอัล กอิดะห์แล้ว จึงเริ่มโจมตีอัฟกานิสถานในกลางตีวันที่ 7 ตุลาคมพร้อมกันกับที่สถานีโทรทัศน์

อัล ญูซุร่าห์ของกาตาร์ได้นำเสนอภาพวิดีโอ และเทปบันทึกแถลงการณ์ของอุซามะห์ที่ประกาศขู่จะ สหรัฐและชาวอเมริกัน จะไม่มีวันได้รับสันติภาพ ความมั่นคงและความปลอดภัยอีกต่อไป³

¹ AP, อ้างใน Bangkok Post, 25 พฤศจิกายน 2546.

² ยุค ศรีอาริยะ, ถล่มศุนย์ทุนนิยมโลก, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2544), หน้า 56-58.

³ เรียงเดียวกัน หน้า 59.

และสำหรับประเทศไทยนั้นภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัจน์พรรคไทยรักไทยนั้นก็ได้ประกาศเข้าร่วมกับสหประชาชาติในการต่อต้านการก่อการร้าย ในขณะที่นักวิชาการในไทยหลายท่านมองว่าไทยควรจะวางตัวเป็นกลางเข้าข้างสหรัฐ ซึ่งรัฐบาลไทยอ้างว่ามีจุดยืนเดียวกับสหประชาชาติ ซึ่งประกาศเข้าร่วมสงครามก่อการร้าย

“..ทำไมรัฐบาลทักษิณในยุคนี้ ซึ่งอ้างว่า “ รักคนไทย” ซึ่งถูกอ้างว่า เป็นรัฐบาลของคนรุ่นเดือนตุลาต้องเดินตามกันรัฐบาลสหรัฐอเมริกาผู้ก่อการร้ายอันดับหนึ่งของโลกทำไมต้องสนับสนุนการทำสงครามของสหรัฐ...”⁴

เนื่องจากเหตุการณ์ 11 กันยายน และสงครามอัฟกานิสถานเป็นเรื่องระหว่างประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ แต่สามารถรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนโดยเฉพาะจากการรายงานข่าวต่างประเทศทางโทรทัศน์ และในประเทศไทยนั้นสถานีโทรทัศน์ทุกช่องนำเสนอข่าวสารเรื่องดังกล่าวจากสำนักข่าวโลกตะวันตก ได้แก่สำนักข่าว CNN, Fox News และ BBC ตามลำดับถึงแม้จะมีการนำเสนอภาพข่าวจากสำนักข่าวอาหรับ อัล ญาซีราห์ แต่ก็เป็ข่าวที่อัล ญาซีราส่งผ่านมาทาง CNN อีกทีหนึ่ง

เนื้อหาข่าวนั้นจะมีการฉายภาพของนาย อุซามะห์ และ อัฟกานิสถาน ซ้ำ ๆ กันตลอดเวลา แต่มีเนื้อหาข่าวแตกต่างกัน เนื้อหาทั้งหมดสรุปได้ว่า รัฐบาลตอลิบานเป็นรัฐบาลที่โหดร้าย คนอัฟกันมีความสุขเมื่อไม่มีตอลิบาน ส่วนอุซามะห์เป็นผู้ก่อการร้าย มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรงเรียนสอนคัมภีร์ อัล กุรอาน ในปากีสถานว่าเป็นโรงเรียนก่อการร้าย และนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประสิทธิภาพของอาวุธที่อเมริกาจะใช้ถล่มอัฟกานิสถานว่า อเมริกาจะถล่มที่ไหนจะถล่มเมื่อไร และจะใช้อาวุธอะไรบ้าง มีประสิทธิภาพอย่างไร และราคาเท่าไรในการทำสงครามครั้งนี้มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงในการประท้วงของมุสลิมทั่วโลกต่อการถล่มอัฟกานิสถาน และนำเสนอเรื่องการขอใช้ฐานทัพที่อุตะเภาะของรัฐบาลสหรัฐด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้นางคอนโดเลซา ไรท์ เลขาธิการสภาความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศ ไม่ให้สื่อมวลชนนำเสนอบทสัมภาษณ์ของนายอุซามะห์ บิน ลาเดน เพราะเกรงว่าจะเป็นส่งเสริมการก่อการร้าย และยังมีข่าวที่นำเสนอเรื่อง FBI ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ประกาศจะทำการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารโลกมุสลิมนำเสนออยู่บนอินเทอร์เน็ต⁵

⁴ ใจ อึ้งภากรณ์, “โศกนาฏกรรมที่นวยอร์ก การก่อการร้าย และสงคราม จักรวรรดินิยม”, ใน จักรวรรดินิยมกับ การก่อการร้าย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิวิถีชีวิตธรรม, 2545) หน้า 159.

⁵ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2544.

บริบททางเศรษฐกิจของไทยในช่วง 1 ตุลาคม ถึง 31 พฤศจิกายน 2544

เหตุการณ์วินาศกรรม 11 กันยายนได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบินซึ่งทำให้มีการเลิกจ้างพนักงานจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่จะเป็นสายการบินของสหรัฐกับประเทศในแถบยุโรปซึ่งไม่กระทบกับอุตสาหกรรมการบินของไทย และสายการบินแห่งชาติในทวีปเอเชียเท่าไรนัก สำหรับภาคเศรษฐกิจโดยรวมของไทยนั้นได้รับผลกระทบไปพร้อมกับเศรษฐกิจโลก ในขณะที่เหตุการณ์วินาศกรรมของสหรัฐในวันที่ 11 กันยายน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมากในระยะหกเดือน ถึง หนึ่ง ปีแรก⁶

นาย อานันท์ ปันยารชุน กล่าวในการบรรยายพิเศษในการประชุม คณะกรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบดังกล่าวไม่ใช่ผลพวงมาจากเหตุการณ์วินาศกรรมเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะช่วงก่อนหน้าวันที่ 11 กันยายนนั้นระบบเศรษฐกิจของสหรัฐได้ส่งสัญญาณค่อนข้างชัดเจนว่า เศรษฐกิจสหรัฐในพ.ศ.2544 อาจจะถดถอยอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นอยู่ในลักษณะที่ต่ำ หรือติดลบซึ่งเมื่อผนวกกับเหตุการณ์ 11 กันยายน จึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่สิ่งที่กลายเป็นผลระยะยาวต่อไปคือ ความไม่แน่นอน ได้แก่ ความไม่แน่นอนในการต่อสู้เพื่อปราบปรามการก่อการร้ายนั้นจะนานแค่ไหนและจะส่งผลกระทบต่อประเทศได้บ้างจะมีการขยายขอบเขตการปฏิบัติการทางทหาร ไปยังอิรัก, อิหร่านหรือไม่ และจะสามารถดำเนินการให้กระบวนการแสวงหาสันติภาพในตะวันออกกลางดีขึ้นหรือเลวลง ไม่มีผู้ใดยืนยันได้ว่าจะไม่มีการก่อการร้ายขึ้นอีก

ในหมู่นักธุรกิจ และผู้ประกอบการต่างก็ทราบดีว่า ความไม่แน่นอน นับเป็นปัญหาสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ที่จะทำให้การคาดการณ์ทางด้านธุรกิจ การวางแผน การลงทุน และการติดต่อกับชายจะถดถอยลดลงในช่วงหกเดือน ถึงหนึ่งปีแรก โดยผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทย ได้แก่ ความเป็นได้ที่อุตสาหกรรมเหล็กของสหรัฐอเมริกา อาจจะเรียกร้องให้มีมาตรการ การกีดกันนำเข้าเหล็กเพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นเชื่อว่าจะเป็นผลทางลบอย่างเดียว เนื่องจากประเทศที่มีประชากรมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น อินโดนีเซีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ อินเดีย และมาเลเซีย นั้น ความรู้สึกและทัศนคติของผู้นออเมริกา และยุโรปที่ประสงค์จะสั่งซื้อสินค้าจากกลุ่มประเทศดังกล่าวน้อยลงไป เพราะเหตุว่าหากสงครามในอัฟกานิสถานยังคงยืดเยื้อก็อาจเป็นไปได้ที่ชาวมุสลิมที่อาศัยในประเทศดังกล่าวอาจเดินทางเข้า ร่วมสงครามเพื่อช่วยเหลือมุสลิมด้วยกัน ซึ่งจะทำให้ประเทศมุสลิมเกิดความไม่แน่นอนในเรื่องของขีดความสามารถการผลิตสินค้า อาจสูญเสียความสามารถในการส่งสินค้าได้ในระยะเวลาจำกัดซึ่ง ณ จุดนี้ก็อาจเป็นไปได้ว่า อุตสาหกรรมในไทย อาจได้รับผลประโยชน์จากเหตุการณ์ดังกล่าวไม่ว่า จะเป็นอุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

“การท่องเที่ยวของประเทศไทยนับว่ามีจุดเด่น และปัจจัยสนับสนุนอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านจะพบว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบในหลายแง่มุม อาทิ เมื่อเปรียบเทียบกับสิงคโปร์ที่ถูกขนานนามว่าเป็น Convention City หรือเมืองแห่งการประชุมนั้นพบ

⁶ การปลดพนักงานของบริษัทในอุตสาหกรรมการบิน, หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 7 ตุลาคม 2544.

ว่าคนส่วนใหญ่ไปสิงคโปร์เพื่อธุรกิจไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อชมโบราณสถาน วัฒนธรรมหรือสิ่งสวยงามตามธรรมชาติแต่อย่างใด ซึ่งภายหลังจากวินาศกรรมในสหรัฐฯได้มีการยกเลิกการสำรวจห้องพักที่สิงคโปร์จำนวนมาก โดยในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมาที่สิงคโปร์มีการยกเลิกการประชุมที่มีจำนวนเข้าร่วมถึง 4000 คน ในขณะที่ประเทศไทยนั้นนับว่ามีผลกระทบไม่มากนัก เนื่องจากคนเดินทางมาเมืองไทยเพื่อพักผ่อนหรือดำเนินธุรกิจโดยนักท่องเที่ยวจากญี่ปุ่น จีน ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซียที่เดินทางมาเมืองไทยมีจำนวนลดลงเพียงเล็กน้อย

"การทำตลาดที่ดีในเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะเป็นโอกาสที่ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยนั้นเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสผมยังคิดถึงคำพูดกันทั่วไปว่า No news is good news ซึ่งหมายความว่า ข่าวส่วนใหญ่เป็นข่าวเลวทั้งนั้น ซึ่งถ้าเมื่อไม่เราไม่มีข่าวอยู่ในโลกนี้แสดงว่าเราเรียบร้อย ฉะนั้น Thailand is no news, Thailand is good news."⁷

บริบทของชาวมุสลิมในประเทศไทย

หลังจากเหตุการณ์วินาศกรรม 11 กันยายน มุสลิมในประเทศไทยร่วมกับมุสลิมทั่วโลกต่างก็ประณามการก่อการร้าย นักวิชาการอิสลามในประเทศไทยได้ร่วมตัวกันจัดทำการบรรยายเกี่ยวกับ เหตุการณ์ดังกล่าวทุกสัปดาห์ในวันศุกร์ที่ ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ในช่วงแรกนั้นมุสลิมได้ร่วมกันประณามการก่อการร้ายที่เกิดขึ้น และชี้ให้เห็นว่าการก่อการร้ายนั้น ไม่ใช่อิสลามโดยนำคำแถลงการณ์หรือข้อชี้ขาดทางศาสนา(ฟัตวา)ของศาสตราจารย์ ดร. ยูซุฟ อัล-กีออร์ฏอวีเย็คณบดีคณะนิติศาสตร์อิสลามแห่งมหาวิทยาลัยกาตาร์ ซึ่งเป็นอดีตนักศึกษาปริญญาเอกมหาวิทยาลัย อัล อัสฮัร ประเทศ อียิปต์ ที่เป็น นักวิชาการศาสนาแห่งโลกมุสลิมที่สำคัญคนหนึ่งเป็นจุดยืนทั้งนี้ ดร. ยูซุฟ กล่าวว่า

"นับเป็นความเศร้าสลดอย่างยิ่ง สำหรับเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และอาคารอื่น ๆ ในสหรัฐอเมริกา ข้าพเจ้าเองแม้จะต่อต้านอเมริกา กรณีความลำเอียงเข้าข้างอิสราเอล ทั้งทางด้านการทหาร การเมืองและเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่อาจอดกลั้นความรันทดหุดต่อชะตากรรมของผู้เคราะห์ร้ายทั้งหลายได้

ศาสนาอิสลามนั้นเคารพต่อชีวิตมนุษย์และได้บัญญัติห้ามละเมิดชีวิตนั้นเด็ดขาดโดยถือว่าการทำลายชีวิตเป็นหนึ่งในบาปอันมหันตยิ่งทั้งนี้ ตามนัยยะแห่งอัล-กุรอานที่ว่า " และผู้ใดทำลายชีวิตหนึ่งโดยมิใช่เพื่อแลกกับอีกชีวิตหนึ่ง หรือมิใช่จากเหตุแห่งการก่อความเลวร้ายในแผ่นดินแล้ว ก็เท่ากับทำลายชีวิตมนุษย์ทั้งมวล" และแม้ผู้ใดช่วยให้ชีวิตหนึ่งดำรงอยู่ก็ดุจดังช่วยให้มนุษย์ทั้งมวลได้ดำรงอยู่เช่นกันศาสนทูตแห่งศาสนาอิสลามก็ได้กล่าวเตือนไว้ว่า

⁷ อานันท์ ปันยารชุน, "เรื่องไทยจะเดินไปทางไหน", บรรยายพิเศษในการประชุม คณะกรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, วันที่ 15 ตุลาคม 2544.